

بررسی سیره معصومین (علیهم السلام) در مواجهه با انحرافات جنسی بر اساس آیات و روایات

زهرا محمدجان نتاج^۱

چکیده

مسائل جنسی و انحرافات مرتبط با آن در جوامع بشری همواره از موضوعات حساس و چالش برانگیز بوده است. که باعث تباهی و سقوط انسان می شود. در دین اسلام، با توجه به آیات قرآن کریم و سیره معصومین (علیهم السلام)، به این مسائل با رویکردی جامع و اصولی پرداخته شده است. این تحقیق به بررسی سیره معصومین در مواجهه با انحرافات جنسی و تطابق آن با آموزه های قرآن و روایات معتبر می پردازد. آیات قرآن کریم، اصول اخلاقی و قانونی را برای حفظ عفت و پیشگیری از انحرافات جنسی ارائه می دهند. سیره معصومین نیز به عنوان الگوهای عملی، روش های مؤثری را برای مقابله با این مسائل در بر دارد. پیامبر اکرم (ص) و ائمه معصومین (علیهم السلام) با توجه به شرایط اجتماعی و فرهنگی زمان خود، راهکارهایی عملی و اخلاقی ارائه داده اند که همواره مورد توجه مسلمانان بوده است. این تحقیق، با تحلیل دقیق سیره معصومین و تطبیق آن با آیات قرآن، به دنبال این است که می توان به استفاده از روش برخورد ائمه با انحرافات جنسی راه های مؤثری ارائه داد؟ و البته این راه های مؤثری از جمله توبه، ارائه الگو، مجازات و... برای ارتقاء فرهنگ اخلاقی و اجتماعی ارائه می دهند. با استفاده از این آموزه ها، می توان به بهبود اصول اخلاقی و ارتقاء کیفیت زندگی فردی و اجتماعی در جامعه معاصر دست یافت.

کلید واژه: انحراف جنسی، عفاف، آیات، روایات

^۱ طلبه سطح ۲، مدرسه علمیه الزهرا (س) بابل

۱- مقدمه

انحرافات جنسی از جمله مسائلی است که همواره چالش‌هایی جدی در جوامع مختلف به همراه داشته و برخورد با آن نیازمند تدابیر و راهکارهایی مؤثر و پایدار است. این انحرافات، به‌ویژه در جوامع اسلامی، از جنبه‌های اخلاقی، فرهنگی و دینی مورد بررسی قرار گرفته و آموزه‌های اسلامی در تلاش بوده‌اند تا با ارائه راه‌حل‌های تربیتی، حقوقی و اخلاقی، جامعه را از تأثیرات منفی این ناهنجاری‌ها مصون نگه دارند. قرآن کریم و سیره معصومین (ع) به عنوان منابع اصلی دینی اسلام، توجه ویژه‌ای به این موضوع داشته و در آیات و روایات، راهکارهای متفاوتی برای مواجهه با انحرافات جنسی ارائه شده است.

از منظر تاریخی، انحرافات جنسی و ناهنجاری‌های اخلاقی در زمان‌های مختلف وجود داشته و حتی در دوران پیامبر اسلام (ص) و امام علی (ع) نیز شاهد مواردی از این قبیل بوده‌ایم. برای مثال، داستان قوم لوط در قرآن، یکی از نمونه‌های برجسته و آموزنده در این زمینه است که به‌طور مستقیم به انحرافات جنسی پرداخته و مجازات‌هایی را برای آن‌ها وضع کرده است. در سوره اعراف، خداوند به انحراف جنسی قوم لوط و واکنش پیامبرشان اشاره می‌کند: «وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ. وَ [یاد کن] لوط را هنگامی که به قومش گفت: آیا به کار زشتی [لوط] می‌پردازید که هیچ‌کس از جهانیان پیش از شما مرتکب آن نشده است؟». همچنین، سیره پیامبر اسلام (ص) و امام علی (ع) در برخورد با این انحرافات به گونه‌ای بوده که همواره بر اصلاح فردی و اجتماعی و پیشگیری از وقوع چنین رفتارهایی تأکید شده است. پیامبر اسلام (ص) نیز در مورد آثار انحرافات جنسی فرموده‌اند: «لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ. زَنَّاكِرُ در هنگام زنا، ایمان ندارد.» این روایت پیامبر (ص) به روشنی نشان می‌دهد که کسی که مرتکب زنا می‌شود، در آن لحظه از دایره ایمان خارج است و این انحراف می‌تواند ایمان فرد را به خطر بیندازد.

بسیاری از پژوهش‌ها به بررسی مجازات‌ها و توصیه‌های اخلاقی در برخورد با انحرافات جنسی در قرآن و سیره پیامبر (ص) و امام علی (ع) پرداخته‌اند. با این حال، پژوهش‌های کمتری به تحلیل ترکیبی از راهکارهای دینی و تربیتی معصومین (ع) در مواجهه با انحرافات جنسی به‌صورت جامع و مقایسه‌ای پرداخته‌اند. چنانچه امام سجاد (ع) در رساله الحقوق خود به حق‌های اعضای بدن اشاره می‌کنند و می‌فرمایند که اعضای بدن باید در راه عبادت خداوند و دوری از گناه، به‌ویژه گناهان جنسی، به کار گرفته شوند: «و حق فرجت این است که آن را از آنچه حرام است حفظ کنی و چشم خود را از آنچه که ناپسند است بپوشانی.»^۲

سؤال اصلی این پژوهش این است که چگونه سیره معصومین (ع) در مواجهه با انحرافات جنسی، بر اساس آیات قرآن و روایات، می‌تواند به عنوان الگویی مؤثر برای پیشگیری، اصلاح و مواجهه با این ناهنجاری‌ها در جامعه امروز اسلامی مورد استفاده قرار گیرد. با روش کتابخانه‌ای توصیفی در پی ارائه سیره ائمه در برخورد با انحرافات جنسی هست.

^۱ اعراف: ۸۰

^۲ امام سجاد (ع)، رساله حقوق، ص ۱۲۵.

۱-۱. پیشینه

- کتاب الکافی، محمد بن یعقوب کلینی، دار الکتب الإسلامی، تهران، ۱۴۰۷ ق، جلد ۵، صفحات مرتبط با احکام انحرافات جنسی این کتاب یکی از مهم‌ترین کتب حدیثی شیعه است که در آن روایاتی درباره رفتار ائمه (ع) در مواجهه با انحرافات اخلاقی و جنسی گردآوری شده است.

- مقاله «تحلیلی بر سیره معصومین در مواجهه با انحرافات جنسی» آقابابایی، سید مسعود. (۱۳۹۰). مجله پژوهش‌های اسلامی. جلد ۲۰، شماره ۳، صفحات ۴۵-۶۵. این مقاله به بررسی سیره ائمه معصومین (ع) در مدیریت و اصلاح انحرافات جنسی می‌پردازد و به تحلیل روایات و آیات مرتبط می‌پردازد.

- مقاله «بررسی فقهی و حقوقی انحرافات جنسی در اسلام» دکتر محمدعلی ابازی، مجله علوم فقه و حقوق اسلامی، شماره ۵، ۱۳۹۲ ش. این مقاله که در مجله علوم فقه و حقوق اسلامی (شماره ۵، ۱۳۹۲ ش) منتشر شده است، به بررسی دقیق و مبسوط مسائل فقهی و حقوقی مرتبط با **انحرافات جنسی** در اسلام می‌پردازد. نویسنده در این مقاله به احکام شرعی مختلفی که در قرآن و روایات درباره انحرافات جنسی مانند زنا، لواط، و مساحقه آمده است، اشاره کرده و سپس نقش فقه در تنظیم رفتار جنسی و حفاظت از سلامت اخلاقی جامعه را تحلیل می‌کند.

۱-۲. مفهوم شناسی

ابن منظور انحراف را به معنای کج‌روی^۱ و تغییر مسیر از جهت اصلی توصیف کرده است. او در منابع دیگر انحراف به معنای دور شدن از مسیر اصلی و صحیح‌آلت است. اما انحراف جنسی به معنای تغییر یا دور شدن از رفتارهای جنسی طبیعی و متعارف توصیف شده است. این مفهوم به رفتارهایی اشاره دارد که با هنجارهای اجتماعی و فرهنگی موجود مغایرت دارند. او با معیارهای پذیرفته شده اجتماعی و اخلاقی متفاوت است.^۵

در علم روانشناسی انحراف جنسی به معنای رفتارهایی است که با معیارهای اجتماعی و فرهنگی پذیرفته شده در زمینه روابط جنسی مغایرت دارند و می‌توانند به شکل‌های مختلفی از جمله فانتزی‌های غیرمعمول یا

^۱ الطبرانی، المعجم الكبير، ج ۳، ص ۴۲۱. المنجد فی اللغة، م. ج. الهاشمی، ص ۱۴۲. معجم الألفاظ العربیة، زهیر الشاویش، ص ۳۹۹

^۲ ابن منظور، لسان العرب، ج ۱، ص ۵۰۰. الفیروزآبادی، القاموس المحیط، ص ۳۳۶.

^۳ محمد یونس، الکتب العربیة، ص ۹۸.

^۴ م معین، فرهنگ معین، ص ۶۵۲.

^۵ دهخدا، ۱۳۸۴ لغت‌نامه دهخدا، ص ۲۳۴.

رفتارهای انحرافی دیگر بروز پیدا کنند^۱ و با استانداردهای جامعه در زمینه روابط جنسی سازگار نیستند و می‌توانند به مشکلات اجتماعی و روان‌شناختی منجر شوند.^۲

فقه‌های شیعه، انحراف جنسی را به معنای هرگونه خروج از چارچوب‌های شرعی و اخلاقی مرتبط با روابط جنسی می‌دانند. شهید مطهری در کتاب اخلاق جنسی تأکید دارد که روابط جنسی در اسلام باید در قالب ازدواج و بر اساس ضوابط تعیین‌شده باشد. او انحرافات جنسی را از جمله اموری می‌داند که پیامدهای منفی گسترده‌ای بر فرد و جامعه دارد و به سلامت اخلاقی جامعه آسیب می‌رساند. انحرافات منجر به از هم پاشیدگی بنیان خانواده و جامعه می‌شوند.^۴

آیت‌الله عبدالله جوادی آملی در کتاب اخلاق در قرآن به بررسی مفاهیم اخلاقی و انحرافات اخلاقی پرداخته است. او می‌نویسد: «انحراف جنسی به هرگونه انحراف از مسیر صحیح و مشروع در ارضای غرایز جنسی اطلاق می‌شود که مخالف با دستورات الهی و اصول اخلاقی است»^۵ و همچنین هرگونه رفتار یا فکر جنسی است که با قوانین و دستورات اسلام در تضاد باشد و به فساد فرد و جامعه منجر شود.^۶

۲. مواجهه ائمه با انحرافات جنسی

انحرافات جنسی به رفتارها و فعالیت‌های ناپسند و غیراخلاقی اطلاق می‌شود که با اصول و ارزش‌های اسلامی و انسانی در تضاد است. این انحرافات می‌توانند شامل زنا، لواط، استمنا، مساحقه و دیگر اشکال سوءاستفاده جنسی باشند. ائمه معصومین (علیهم‌السلام) همواره نسبت به این موضوع حساس بودند و تلاش کردند تا با آموزش، نصیحت و در صورت لزوم، اجرای مجازات‌های شرعی، به اصلاح این رفتارها بپردازند. مواجهه اهل بیت (علیهم‌السلام) با انحرافات جنسی در اسلام بر اساس آموزه‌های اخلاقی و فقهی بسیار قاطع و دقیق بوده است. آن‌ها در برابر این گونه انحرافات مواضع روشنی داشتند و همواره برای اصلاح رفتار فردی و اجتماعی تلاش می‌کردند.

در جامعه‌ای اسلامی فراد باید تلاش کنند تا از موازین اسلامی استفاده نموده و پیرو قرآن و ائمه باشند و در پی اصلاح خود برآیند و اگر فرد هر گونه که تمایل دارد با بقیه رفتار نماید هرج و مرج در جامعه رواج پیدا نموده و فساد بیشتر می‌شود برای همین ائمه برای حفظ سلامت روح و روان جامعه توصیه‌ها و رفتارهایی داشتند که این رفتارها در جامعه امروزی توسط حاکم اسلامی باعث ایجاد جامعه‌ای سالم خواهد بود.

^۱ فکوهی، فرهنگ روان‌شناسی، ص ۴۵.

^۲ مصلحی، دانشنامه روان‌شناسی، ص ۲۸۵.

^۳ مطهری، اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب، ص ۴۵.

^۴ شهید ثانی، مسالک الافهام، جلد ۳، ص ۱۱۲.

^۵ جوادی آملی، اخلاق در قرآن، ص ۲۲۱.

^۶ مطهری، مسائل جنسی و حقوق زن در اسلام، ص ۸۸.

۱-۲- آموزش احکام دینی و فقهی توسط ائمه

آموزش احکام دینی و فقهی برای مقابله با انحرافات جنسی یکی از ابزارهای مهم در اصلاح رفتارها و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی است. آموزش اصول فقهی و اخلاقی در زمینه‌های مختلف، از جمله رفتارهای جنسی، به ایجاد جامعه‌ای سالم و با ثبات کمک می‌کند و باعث پیشگیری از انحرافات شده.^۲ و همچنین باعث نهادینه شدن ارزش‌های دینی می‌شود. در اسلام، تربیت اخلاقی و جنسی از دوران کودکی آغاز می‌شود و نقش مهمی در شکل‌گیری رفتارهای صحیح و اخلاقی افراد دارد. امام علی (ع) در نهج‌البلاغه توصیه می‌کند که فرزندان را از کودکی به رعایت آداب اسلامی و احکام شرعی عادت دهید.^۳ آموزش تأثیر مستقیمی بر جامعه نیز دارد. افراد آگاه به احکام و موازین شرعی، با رعایت عفت و تقوا، از بروز و شیوع انحرافات جنسی در جامعه جلوگیری می‌کنند. روایت‌های متعددی وجود دارد که نشان می‌دهند آموزش مستمر و دقیق احکام دینی به جوانان می‌تواند در کاهش معضلات اخلاقی و جنسی جامعه مؤثر باشد.^۴

ائمہ معصومین (علیهم‌السلام) از مهم‌ترین مراجع تعلیم احکام دینی و فقهی در اسلام بودند. آنها از طریق روش‌های گوناگون به آموزش و تبیین مسائل فقهی و دینی می‌پرداختند. یکی از راه‌های آموزش آنها، ارتباط مستقیم با مردم و شاگردان بود. آنها به‌طور شفاهی به تبیین مسائل فقهی، مانند احکام طهارت، نماز، روزه، حج، و مسائل روزمره پرداختند. امام صادق (ع) با داشتن هزاران شاگرد، مهم‌ترین نقش را در توسعه و تثبیت فقه اسلامی ایفا کرد و هزاران روایت فقهی از ایشان به دست ما رسیده است. همچنین ائمه به سوالات و استفتائات مردم پاسخ می‌دادند. مردم در زمینه‌های مختلف دینی از آنها استفتا می‌کردند و ائمه با دقت و بر اساس قرآن و سنت پیامبر (ص) به این پرسش‌ها پاسخ می‌دادند. این سوالات شامل مسائل عبادتی، معاملاتی، حقوقی و خانوادگی بود. امام علی (ع) به‌عنوان مرجع دینی و حکومتی در دوران حکومت خود در کوفه به سوالات و مشکلات فقهی مردم پاسخ داد و این پاسخ‌ها در کتاب‌هایی مانند نهج‌البلاغه به ثبت رسیده است.

علاوه بر آموزش شفاهی، ائمه با نقل و تدوین احادیث و روایات فقهی، دانش دینی را منتقل کردند. یکی از مهم‌ترین روش‌های آموزش آنها، تعلیم شفاهی بود. ائمه در جلسات عمومی و خصوصی، به شاگردان و اصحاب خود تعلیم می‌دادند. به‌ویژه در زمان امام باقر (ع) و امام صادق (ع)، که فضای بازتری برای فعالیت علمی وجود داشت، تعلیمات دینی به اوج خود رسید. این دو امام بزرگوار با ایجاد جلسات درس، به تفصیل مسائل فقهی را مطرح کرده و شاگردان بسیاری را تربیت کردند. از جمله شاگردان برجسته امام صادق (ع) می‌توان به زراره

^۱ ابن قیم، زاد المعاد، ص ۸۹.

^۲ البرهانی، فقه الأخلاق، ص ۱۰۳. طبرسی، مجمع البیان، ص ۵۵.

^۳ ابن سعدی، الاحکام الشرعیة، ص ۷۲.

^۴ کلینی، الکافی، جلد ۵، ص ۵۳۸.

^۵ نهج‌البلاغه، نامه ۳۱.

^۶ عبد البر، التمهید، جلد ۸، ص ۲۳۳.

۶-۲. ایجاد الگوهای مثبت

یکی از ویژگی‌های بارز سیره ائمه (علیهم‌السلام)، ایجاد الگوهای اخلاقی و رفتاری برای پیشگیری و مقابله با انحرافات جنسی است. ائمه با رفتارهای عملی و توصیه‌های حکیمانه خود به پیروانشان، همواره بر اهمیت خویشنداری و حفظ عفت تأکید داشته‌اند. در این راستا، سیره عملی ائمه نشان‌دهنده یک نظام منسجم تربیتی است که هدف آن تقویت اخلاق و جلوگیری از انحرافات جنسی در فرد و جامعه بوده است. یکی از برجسته‌ترین الگوهای قرآنی در مقابله با انحرافات جنسی، داستان حضرت یوسف (ع) است. این پیامبر الهی در شرایطی قرار گرفت که به راحتی می‌توانست دچار لغزش شود، اما با ایمان و خویشنداری خود، از گناه دوری کرد. در آیه ۲۴ سوره یوسف آمده است: «وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ وَهَمَّ بِهَا لَوْ لَا أَنْ رَأَى بُرْهَانَ رَبِّهِ كَذَلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ» (یوسف: ۲۴). این آیه نشان‌دهنده اهمیت تقوا و حفظ عفت در شرایط دشوار است و حضرت یوسف را به عنوان الگویی برای مسلمانان معرفی می‌کند.^۱

در قرآن کریم، همسران پیامبران به عنوان الگوهایی برجسته از عفت و پاکدامنی معرفی شده‌اند. حضرت مریم (س) به عنوان زنی که از هرگونه انحراف جنسی مبرا بود، در قرآن مورد ستایش قرار گرفته است: «وَمَرْيَمَ ابْنَتْ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا...» (تحریم: ۱۲). این الگوهای قرآنی نشان‌دهنده اهمیت عفت و پاکدامنی در زندگی فردی و اجتماعی هستند. حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) به عنوان الگویی کامل از عفاف و حجاب در تاریخ اسلام شناخته می‌شود. در روایتی از ایشان نقل شده است که: «خَيْرٌ لِلنِّسَاءِ أَنْ لَا يَرَيْنَ الرَّجَالَ وَلَا يَرَاهُنَّ الرَّجَالُ»؛ بهترین حالت برای زنان این است که نه مردان آن‌ها را ببینند و نه آنان مردان را ببینند.^۳

ابن حجر عسقلانی در کتاب فتح الباری اشاره می‌کند که پیامبر (ص) و اهل بیت او نمونه‌های بارز پاکدامنی و حیا در تمامی جنبه‌های زندگی فردی و اجتماعی بوده‌اند. او نقل می‌کند که اهل بیت پیامبر (ص) همیشه در مقابل انحرافات اخلاقی، موضعی بسیار قوی داشته‌اند و همواره مردم را به رعایت حیا و عفت توصیه می‌کردند. این ویژگی به طور ویژه در رفتار امام علی (ع) و حضرت فاطمه (س) دیده می‌شود.^۴ به عنوان نمونه‌هایی برجسته از پاکدامنی و عفت در تاریخ اسلام معرفی شده‌اند.^۵ سیره ائمه معصومین (علیهم‌السلام) سرشار از الگوهایی است که با حفظ عفت و پاکدامنی به مقابله با انحرافات جنسی پرداخته‌اند. این الگوها، چه در قرآن کریم و چه در روایات و احادیث، به وضوح نشان می‌دهند که اسلام به عنوان یک دین جامع، با تقویت خویشنداری و ترویج عفت، به حفظ سلامت اخلاقی فرد و جامعه کمک می‌کند. امام علی (ع) در نهج البلاغه

^۱ مکارم شیرازی تفسیر نمونه، جلد ۱۰، ص ۳۵.

^۲ طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، جلد ۱۹.

^۳ کلینی، الکافی، جلد ۵، ص ۵۲۳.

^۴ ابن حجر عسقلانی فتح الباری، ج ۵، ص ۳۲۹.

^۵ غزالی، احیاء علوم الدین، ج ۳، ص ۱۴۱.

به تربیت و الگوسازی اشاره کرده و می‌گوید: «خود را پیش از آنکه به زبان دعوت کنید، به عمل دعوت کنید». این جمله نشان می‌دهد که ائمه بر تربیت عملی و الگو بودن در جامعه تأکید داشته‌اند.^۱

^۱ : سید رضی، نهج البلاغه، ص ۵۱۲.

نتیجه‌گیری

بررسی مواجهه ائمه (علیهم‌السلام) با انحرافات جنسی نشان می‌دهد که ائمه در برخورد با این مسئله، رویکردی جامع و متوازن داشتند که به تأسیس اصول اخلاقی و فقهی در جامعه کمک کرد. ائمه از طریق آموزش احکام دینی و فقهی، به تبیین قواعد و قوانین مرتبط با مسائل جنسی پرداخته و به‌طور مستمر بر اهمیت رعایت این احکام تأکید داشتند. همچنین، آنان با فراهم کردن فرصت برای توبه و بازگشت، به فردی که دچار انحراف شده بود، این امکان را می‌دادند تا به مسیر صحیح بازگردد و اصلاح شود.

در کنار این، ائمه با توصیه برای تقویت روحیه عفت و پاکدامنی، سعی در ارتقاء سطح اخلاقی جامعه داشتند و با اجرای مجازات‌های شرعی در موارد ضروری، به حفظ نظم و عدالت اجتماعی کمک می‌کردند. همچنین، تشویق به رعایت حقوق فردی و اجتماعی از سوی ائمه، نشان‌دهنده تعهد آنان به احترام به حقوق انسانی و ایجاد جامعه‌ای اخلاقی و سالم بود.

در نهایت، رویکرد ائمه در مواجهه با انحرافات جنسی، نه تنها به عنوان یک سیستم قضائی و اخلاقی بلکه به عنوان الگویی برای رفتار صحیح فردی و اجتماعی به شمار می‌رود. آموزه‌ها و اقدامات آنان، همچنان به عنوان مرجع و منبعی معتبر برای ایجاد جامعه‌ای اخلاقی و پایدار مورد استفاده قرار می‌گیرند.

منابع

*قرآن

۱. ابن ابی‌الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۳، ص ۱۲۳.
۲. ابن سعدی، ۱۴۲۵ هـ الاحکام الشرعیة، ریاض، دار الإرشاد.
۳. ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۰ هـ تحف العقول، قم، انتشارات اسلامی.
۴. ابن عبد البر، یوسف بن عبدالله، ۱۳۸۴، التمهید، ترجمه، عبدالکریم پازوکی، قم، کتابخانه آیت‌الله مرعشی نجفی.
۵. ابن فارس، احمد، ۱۴۲۰، التحقيق فی کلمات القرآن، بیروت، دار الجلیل.
۶. ابن قیم، ۱۴۱۲ هـ زاد المعاد، بیروت، دار المعرفة.
۷. ابن کثیر، اسماعیل بن عمر، ۲۰۰۰، تفسیر ابن کثیر، دمشق، دار ابن کثیر.
۸. ابن منظور، ۱۴۱۴، لسان العرب، بیروت، دار صادر.
۹. امام خمینی، ۱۴۱۸، تحریر الوسیله، قم، انتشارات موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۱۰. امام رضا (علیه‌السلام)، ۱۳۸۲، فقه الرضا، تهران، انتشارات امیرکبیر.
۱۱. امام سجاد (ع)، ۱۳۸۶، رساله حقوق، ترجمه محمدی ری‌شهری، قم، دارالحديث.
۱۲. امام علی، ۱۳۹۱، نهج البلاغه، ترجمه محمد باقر حکیم، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.
۱۳. البرقی، محمد بن حسن، ۱۹۹۷، المحاسن، دار الکتب الاسلامیه، قم.
۱۴. البرهانی، المحیط، ۱۴۳۲، فقه الأخلاق، دمشق، دار الفکر.
۱۵. الجبرتی، عبد الرحمن، ۱۹۹۳، اللسان العربی، بیروت، دار الکتب العلمیه.
۱۶. الهاشمی، احمد بن حسن، ۱۴۳۱، فقه الاخلاق انتشارات، دمشق، دار الفجر.
۱۷. جلال الدین محلی و جلال الدین سیوطی، ۲۰۰۱، تفسیر جلالین، بیروت، دار إحياء التراث العربی .
۱۸. جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۶۸، اخلاق در قرآن. قم، اسراء.
۱۹. جوزیه، ابن قیم، زاد المعاد، ترجمه، محمد صادق حسینی، قم، دارالعلم.
۲۰. دهخدا، علی اکبر، ۱۳۸۴، لغت‌نامه دهخدا، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۲۱. راغب اصفهانی، ۱۴۲۴، المفردات فی غریب القرآن، دمشق، دار القلم.
۲۲. سید رضی، ۱۳۸۰، نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، تهران، انتشارات آفاق.
۲۳. الشاویش، زهیر، ۱۹۹۷، معجم الألفاظ العربیة، بیروت، دار الجیل.
۲۴. الشریف، حسین بن علی، ۲۰۰۵، السیره العلویه، دار الکتب الاسلامیه، قم.
۲۵. شهید ثانی، بی تا، مسالک الافهام، ترجمه علی اسلامی، قم، دفتر انتشارات اسلامی.
۲۶. شهید مرتضی مطهری، ۱۳۸۴، اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب، تهران، انتشارات صدرا.
۲۷. شیخ صدوق، بی تا، من لا یحضره الفقیه، قم، انتشارات جامعه مدرسین.
۲۸. شیخ طوسی، ۱۴۰۱ هـ نهاییه، تهران: انتشارات نور.
۲۹. شیخ طوسی، ۱۳۶۷، النهایه فی مجرد الفقه و الفتاوی، تهران، انتشارات مکتب الاعلام الاسلامی.
۳۰. شیرازی، علی، ۱۳۸۲، نهج الفصاحه، تهران، نشر امیرکبیر.

۳۱. الطالقانی، ابراهیم بن محمد، ۲۰۱۹، تاریخ اهل بیت، دمشق، دار الفجر.
۳۲. طباطبائی، سید محمدحسین، ۱۴۱۷ هـ المیزان فی تفسیر القرآن، قم، مؤسسه نشر اسلامی.
۳۳. الطبرانی، ۱۹۹۶، المعجم الکبیر، بیروت، دار الفکر.
۳۴. طبرسی، امین الاسلام، ۱۴۲۷، مجمع البیان، بیروت، دار السلام.
۳۵. العثیمین، محمد بن صالح، ۲۰۰۴، الفقه الاسلامی، ریاض، دار ابن الجوزی.
۳۶. علامه حلی، ۱۳۹۲، تذکره الفقهاء، ترجمه محمد علی تسخیری، قم، مؤسسه انتشارات اسلامی.
۳۷. غزالی، محمد، ۱۳۷۲، احیاء علوم الدین، تهران، علمی و فرهنگی.
۳۸. فکوهی، ناصر، ۱۳۹۰، فرهنگ روان شناسی، تهران، انتشارات آگاه.
۳۹. فیروزآبادی، فیروز، ۱۴۲۵، القاموس المحیط، بیروت، مؤسسه الرسالة.
۴۰. قرائتی، محسن، ۱۳۸۵، تفسیر نور، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.
۴۱. کاظمی، علی بن محمد، ۲۰۰۳، السیره النبویه، قاهره دار السلام.
۴۲. کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۴۰۷ هـ الکافی، تهران، انتشارات دار الکتب الاسلامیه.
۴۳. لتزمدی، محمد بن عیسی، ۱۹۹۷، جامع الترمذی، بیروت، انتشارات دار احیاء التراث العربی.
۴۴. محمد باقر، مجلسی، ۱۹۸۳، بحار الانوار، بیروت، دار احیاء التراث العربی.
۴۵. محمدحسین، طباطبائی، ۱۳۹۰، تفسیر المیزان، قم، انتشارات جامعه مدرسین.
۴۶. مصلحی، بهروز، ۱۳۹۵، دانشنامه روان شناسی، تهران، انتشارات علم و زندگی.
۴۷. مطهری، مرتضی، ۱۳۷۸، مسائل جنسی و حقوق زن در اسلام، تهران، صدرا.
۴۸. -----، ۱۳۸۴، اخلاق جنسی در اسلام و جهان غرب، تهران، صدرا.
۴۹. -----، ۱۳۸۳، مسئله حجاب، تهران، انتشارات صدرا.
۵۰. معین، محمد، ۱۳۹۵، فرهنگ معین، تهران، انتشارات امیرکبیر.
۵۱. مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۸۳، تفسیر نمونه، تهران، انتشارات دارالکتب الاسلامیه.
۵۲. ملکیان، مصطفی، ۱۳۸۶، عفاف، تهران: انتشارات نی، ص ۹۲.
۵۳. النجفی، سید محمد، ۲۰۰۰، نهج البلاغه، تهران، دار الکتب الاسلامیه.
۵۴. نراقی، ملا احمد، ۱۳۶۹، معراج السعاده، تهران، انتشارات اسلامی.
۵۵. یونس، محمد، ۱۹۹۵، الکتب العربیة، عمان، دار الفاروق.